

floravervalsing zijn. Voorlopig hebben we de plant maar laten staan, omdat we geen zekerheid hebben. De gebeurlijke eigenaar kan ze best weer komen halen.

Koeleria pyramidata (Breed Fakkeldras): één standplaats gevonden in de Jekervallei, 1983.

Résumé

Notes floristiques et incidence des travaux de gestion sur les pelouses calcaires à la Montagne Saint-Pierre (Prov. de Liège, Belgique).

Notes floristiques sur la Montagne Saint-Pierre.

Chaque année nous constatons la destruction de plusieurs stations de plantes rares. Le lecteur comprendra donc pourquoi nous ne les citerons pas en détail ici. Il ressort d'une comparaison de nos observations avec les données floristiques publiées par A. MARÉCHAL (1941) qu'au cours de ce siècle environ 70 espèces de plantes ont déjà disparu de la Montagne Saint-Pierre. Parmi celles-ci se trouvent environ 15 messicoles.

Les plantes messicoles

Malgré les disparitions dont nous venons de faire état il reste encore un grand nombre de messicoles rares à la Montagne Saint-Pierre. Elles sont toutefois rarement abondantes. Leur maintien peut être dû à la présence en certains endroits de petits paysages bocagers ou au caractère peu intensif de l'agriculture sur certains champs fort caillouteux. Ces facteurs humains mis à part ce sont surtout la teneur en calcium du sol, le bon drainage naturel de la marne et le microclimat chaud qui conditionnent la présence de quelques espèces à répartition plutôt méridionale.

Les orchidées

Coeloglossum viride: Au seul endroit d'où A. MARÉCHAL (1941) la mentionnait l'espèce s'est fort étendue, ceci grâce à la gestion menée. C'est surtout au cours des dernières années que le nombre de pieds de cette espèce a fort augmenté.

Ophrys apifera: Nous connaissons six stations de cette espèce, dont quatre dans les limites des réserves naturelles. C'est une espèce dont les feuilles sont présentes en hiver et qui a fort à souffrir des incendies au début du printemps. Aux endroits gérés l'espèce est en progression parce que là où l'on a fauché l'incendie n'est plus possible.

Orchis purpurea: Cette espèce était rare jusqu'aux années 1940. Depuis lors elle s'étend grâce à l'extension des zones boisées. Elle s'hybride avec l'espèce suivante.

Orchis militaris: Cette espèce est typique des pelouses ouvertes, où sa persistance est contrebalancée par les incendies pritianniers qui en détruisent les feuilles. Elle s'est bien développée grâce au fauchage.

En fin juin 1982 quelques personnes étrangères à la gestion de la Montagne Saint-Pierre ont introduit un certain nombre de pieds d'orchidées du genre *Dactylorhiza* (*D. incarnata*, *D. fuchsii*) dans un terrain privé dans la vallée du Geer. Elles ont été plantées dans un substrat riche en calcaire, assez humide, en un endroit portant une végétation herbacée et qui avait été fortement remanié mécaniquement au cours des années 70.

Nous sommes d'avis qu'une plante une fois extraite de son milieu naturel n'a plus de valeur pour la conservation de la nature, et que son introduction ailleurs ne peut mener qu'à des falsifications floristiques. Pis encore, une pollution génétique des peuplements naturels d'orchidées de la Montagne Saint-Pierre est à craindre. Nous déplorons toute l'affaire.

Literatuur

- DIJKSTRA, S.J., 1979. Liliaceae. *Natuurhist. Maandbl.* 68,8 : 141.
- DUMOULIN, L., 1868. Guide du botaniste dans les environs de Maastricht. Hollman, Maastricht. 176 pp.
- FULLER, F., 1972. Die Gattungen *Orchis* und *Dactylorhiza*. Die Orchideen Deutschlands, 3. Teil 2, neubearbeitete Auflage. Die neue Brehm - Bücherei, A. Ziemsen Verlag, Wittenberg Lutherstadt. 127 pp.
- HARROY, A. en E. MARCHAL, 1868. Catalogue des plantes plus ou moins rares de la vallée de la Meuse de Liège à Maastricht. *Bull. Soc. Roy. Bot. Belg.* 8 : 240-275.
- HARDY, A., 1887. Les Orchidées des environs de Visé. Imprimeur J. Frens - Thonon, Visé. 4 pp.
- KUHNHOLTZ-LORAT, G. en F. DARIMONT, 1940. Esquisse dynamique de la végétation du Thier de Nivelles à la Montagne Saint-Pierre. *Lejeunia* IV: 45-51.
- MARÉCHAL, A., 1941. La Montagne St.-Pierre, îlot biologique de plantes remarquables et rares. *Lejeunia* 5,3 : 37-57.
- OBERDORFER, E., 1962. Pflanzensoziologische Exkursionsflora für Süddeutschland und die angrenzenden Gebiete. 2. erweiterte Aufl. Eugen Ulmer, Stuttgart. 987 pp.
- PETIT, J., 1979. Chronique de la Montagne St.-Pierre. *Pyrola rotundifolia* au Thier de Lanaye. *Rev. Verv. d'Hist. Natur.* 36 : 26-29.
- PUTS, C., 1979 - La Montagne Saint-Pierre: un remarquable site botanique dont la gestion et le classement s'imposent. *Les Nat. belg.* 60,7-8: 201-223.
- ROSE, F., 1948. *Orchis purpurea* Huds. *Journ. Ecol.* 36 : 366-377.
- VAN SCHAİK, D.C. (red.), 1938. De Sint-Pietersberg. Leiter-Nypels, Maastricht. 388 pp.
- WEEQA, E.J., 1973. Een recente vondst van *Lilium bulbiferum* subsp. *croceum* (Chaix) Arcang. *Gorteria* 6,8 : 140.

De vorige aflevering in deze vijfdelige serie verschenen in *Natuurhist. Maandbl.* 73 (6/7) : 123-130, 73 (8) : 149-155 en 73 (9) : 163-166.

Korte Mededelingen

Herfstbloei bij de Bosanemoon, *Anemone nemorosa*

Het was heus op 1 september 1984 dat wij tijdens een excursie in het Canerbos te Maastricht een Bosanemoon in volle bloei aantreffen. Bij deze plantensoort had ik bloei in de herfst nog nooit waargenomen. Wel bij een aantal vroeg bloeiende struiken en bomen: Sering, Paardekastanje, Brem, Gaspeldoorn, Magnolia, e.a. Bij deze houtige gewassen worden de bloemknoppen reeds in de vorige zomer aan

de takken gevormd. Zij kunnen blijkbaar door bepaalde weersomstandigheden gedwongen worden, in het najaar uit te lopen. Mogelijk als de plant opnieuw gaat groeien na een periode van droogte.

Het wortelstokje van een Anemoon is niets anders dan een ondergrondse stengel. Ook daarop zijn in de zomer al knoppen aanwezig die normaal pas na de winter uitlopen. In ons geval bloeide de plant midden in een periode van grote droogte.

In de eerste 50 jaargangen van De Levende Natuur vond ik tweemaal een mededeling over herfstbloei bij Bosanemonen. Een van J.W. van Dieren,

uit een park in Oegstgeest in de laatste week van oktober, en een van Prof. A. van Veldhuizen, ook in 1930 uit de Adderhorst in Groningen. Kerner von Marilaun geeft iets over herfstbloei van Anemonen in het algemeen. Maar verder heeft Van Dieren er geen aantekeningen over gevonden in alle hem ter beschikking staande literatuur.

Misschien is in latere jaargangen van De Levende Natuur, of elders, meer te vinden over dit zeldzame verschijnsel. Het leek mij de moeite waard er melding van te maken.

P.J. van Nieuwenhoven
Trianonstraat 13, Maastricht

Tentoonstelling "Marterachtigen in Nederland"

In het Natuurmuseum Nijmegen is vanaf oktober 1984 de tentoonstelling "Marterachtigen in Nederland" ingericht.

Deze tentoonstelling, die na 31 maart 1985 ook elders in Nederland te zien zal zijn, is een co-productie van het Natuurmuseum Nijmegen en de Vereniging Das & Boom.

Na een presentatie van de marterachtigen, met hun specifieke kenmerken, leefwijze en territoriumgedrag, geeft de tentoonstelling een uitgebreid beeld van de voornaamste bedreigingen. Vervolgens wordt uitvoerig ingegaan, onder meer door middel van maquettes en een diaserie, op de vraag hoe via een meer marter-vriendelijke inrichting en beheer van het landschap, deze diersoorten voor de toekomst kunnen worden behouden. Voorbeelden van een dergelijke inrichting zijn aanleg van rasters en tunnels langs en onder wegen ten behoeve van de das, het instellen en inrichten van rustgebieden voor de Otter, het behouden en aanleggen van kleinschalige landschapselementen als hagen, bosjes, wielen en dergelijke, als-

ook een adequaat onderhoud daarvan.

Lezingen over marterachtigen, de bedreigingen en de mogelijke oplossingen worden nog gegeven op 20 december 1984, 29 januari, 26 februari, 26 maart 1985. Aanvang 20.00 uur in het Natuurmuseum Nijmegen. Entree f 2,50.

Openingstijden: ma t/m vr 10.30-17.00 uur en zo. van 13.00 tot 17.00 uur.

Entree: f 2,—; kinderen en 65+ : f 1,—.

Natuurmuseum Nijmegen
Gerard Noodtstraat 21, Nijmegen

Tere wikke aan de Sint-Pietersberg teruggevonden

In 1983 is op een vrij groot aantal plaatsen in Midden- en Zuid-Limburg Tere wikke (*Vicia tenuifolia*) langs spoorwegen gevonden, een type standplaats waarop deze soort ook in het midden van het land te vinden is. Mogelijk vormen de vindplaatsen in Limburg een uitbreiding van het oorspronkelijke areaal van deze soort dat reikt tot aan de Sint-Pietersberg, (VAN DER HAM, Natuurhist. Maandbl. 1983, p. 217). Naar onlangs bekend werd is in 1977 ook in Noord-Limburg Tere

wikke gevonden. Ze werd door J. Hoogveld (Groningen) aangetroffen bij het restant van een molen aan de weg Grubbenvorst-Lottum. Daarnaast is in mei 1984 door A. Koster (Veenendaal) Tere wikke gevonden langs de spoorlijn Groesbeek-Nijmegen, even ten noorden van onze provincie. Van de Sint-Pietersberg was Tere wikke alleen nog bekend van het Belgische gedeelte. De laatste melding van het Nederlandse deel is van DE WEVER uit 1931 (Natuurh. Maandbl. 1932, p. 68), die als vindplaats aangeeft: Sint-Pieter, tussen de Maas en het kanaal. Op 27 mei j.l. vonden wij langs de Maas ter hoogte van Slavante een aantal exemplaren van de Tere wikke. Waarschijnlijk zijn de planten ruim vijftig jaren wel aanwezig geweest en zijn ze steeds over het hoofd gezien. Dat is niet zo verwonderlijk als het lijkt omdat de soort slechts kort en uitbundig bloeit en het moeilijk is om vegetatie of in vrucht staande Tere wikke van de ter plaatse veel voorkomende Vogelwikke te onderscheiden.

J. Cortenraad,
St Pietersluisweg 57h, Maastricht

J. Geraedts,
Heythuijserweg 3, Horn

Boekbesprekingen

Steenrijk Amsterdam. Een geologische stadswandeling

Wim Dubelaar. Bibliotheek van de K.N.N.V., 1984. 88 blz., afbn., reg., lit. Te bestellen door het overmaken van f 17,50 (leden K.N.N.V. f 12,50) t.n.v. Bureau K.N.N.V., B. Hoogenboomlaan 24, Hoogwoud.

Als oud-Amsterdammer met oog voor detail ben ik erg ingenomen met het boek 'Steenrijk Amsterdam' van Wim Dubelaar. Het boek beschrijft een wandeling door het oude gedeelte van Amsterdam, waarbij telkens de aandacht gevestigd wordt op gesteenten die in gebouwen of in het plaveisel verwerkt zijn. Het is fascinerend om te zien over welke afstanden vroeger al stenen werden aangevoerd! Bij de verschillende gesteenten die 'aangedaan' worden wordt telkens vermeld waar de steen vandaan komt, hoe ze gevormd is en eventueel wordt opmerkelijk gemaakt op erin voorkomende fossielen.

En passant wordt ook ingegaan op de aantasting van de gesteenten door (zure) regen, uitlaatgasen van auto's, honden- en duivenpoep. In ver-

band met het laatste wordt aangeraden de wandeling eerst na een fikse regenbui aan te vangen! Een leuk aspect is dat door het nauwkeurig kijken naar de stenen van een stad een geheel ander beeld ontstaat dan dat wat men overhoudt aan de gebruikelijke toeristenroute's.

Kort samengevat: een erg leuk idee voor een boek, helder geschreven en keurig uitgegeven. Een idee ook dat mijns inziens, vanwege de educatieve waarde die ervan uitgaat, zeker ook elders navolging verdient.

A.J. Lever

De bomengids

Pamela Forey. Uitg. In den Toren, Baarn. Prijs: f 14,65.

Slechts zelden schieten handzame, eenvoudige natuurgidsjes hun doel voorbij: bij dit bomengidsje is dit echter wel 't geval. Pamela Forey pretendeert in staat te zijn de lezer in één oogopslag de in geheel Europa voorkomende bomen (en struiken), zoals inheemse, "uithemse", al of niet gekweekte soorten (plus hun cultivars) te leren her-

kennen. En dat alles in een zakboekje, waarin nauwelijks 128 pagina's waarvan er 107 gewijd zijn aan één soort, waarvan ook nog de matte, matige tekeningen (het eerste slaat op de kwaliteit, het tweede op de kleur) de halve pagina beslaan!

Deze te ver gaande simplificatie is nog niet alles want ook de verdere tekst bevat overbodigheden, onduidelijkheden, banaliteiten en verdere blunders; van elke categorie een voorbeeld:

- Een der vier groepen van bomen die ruwweg onderscheiden worden is de groep "palm of palmachtige boom". Hebt u wel eens in onze contreien een "palm of palmachtige boom" gezien?

- Van de Kerspruim (*Prunus cerasifera*) wordt vermeld: "in meer Noordelijke streken niet altijd geproduceerd" (p. 24). Begrijpt U dat?

- De Kraakwilg kan volgens Pamela Forey worden gedetermineerd aan de hand van een "duidelijk hoorbaar gekraak bij het afbreken der takken." Kommentaar hierbij lijkt me overbodig.

- Wel eens een Aardbeiboom, Limoen, Zoete Sinaasappel, Judasboom, Eucalyptus, Australische